

GORALSKÉ NÁREČIA Z POHĽADU SLOVENSKEJ A POLSKEJ DIALEKTOLÓGIE

(Rabča - vlastivedná monografia, Zostavil: Peter Huba, 1995)

Rabčianske nárečie patrí do skupiny oravských goralských nárečí, ktoré tvoria hraničný areál pozostávajúci z 24 obcí a rozprestierajúci sa na slovenskom a poľskom území. K rozčleneniu oravských goralských nárečí podobne ako spišských goralských nárečí došlo, ako je známe, na základe rozhodnutia mierovej konferencie v Paríži z 28. júla 1920, keď severovýchodná časť Oravy (13 obcí a severozápadná časť Spiša (13 obcí) pripadla Poľsku.

Až do uvedeného rozhodnutia boli severné časti Oravy a Spiša vždy súčasťou Oravskej a Spišskej stolice (a teda aj súčasťou Slovenska), preto oravské a spišské goralské nárečia na slovenskom i poľskom území tvoria jeden historický, zemepisný, jazykový, etnografický i kultúrny celok. V tom sú zajedno slovenskí i poľskí bádatelia. V čom sa však rozchádzajú? Predovšetkým v terminologickej otázke. Odlišný je tiež postoj k otázke národného povedomia goralského obyvateľstva, lebo postoje staršej poľskej vedy, ktoré sú už dávno prekonané, sa v hojnej miere šíria v súčasnej malopoľskej regionálnej tlači, čo značne znepríjemňuje život našim krajanom na poľskom území Oravy a Spiša. Keďže ide o zásadné rozdiely v chápaní i interpretovaní jazykovej situácie v oravskom i spišskom goralskom areáli, zastavíme sa pri každej otázke osobitne.

V slovenskej dialektológii je zaužívaný termín goralské nárečia, kým v poľskej literatúre sa používa termín "polskie dialekty orawskie, spiskie, czadeckie". Termín goralské nárečia po prvý raz použil V. Vážny v štúdiu Slovenské nárečia v Orave v 1. roč. Sborníka Matice slovenskej (1923, s. 75, 112). V staršej slovenskej a českej dialektológii (S. Czambel, F. Pastrnek, J. Polívka) sa goralské nárečia označovali názvom poľské nárečia. Nepoznáme pohnútky V. Vážneho, ktoré ho viedli k tomu, že odmietol termín poľské nárečia. Ale je viac ako pravdepodobné, že to bola snaha predísť tomu, aby sa nestotožňovala genéza goralských nárečí, ktorá je nepopierateľne poľská, s národným povedomím goralského obyvateľstva, ktoré je jednoznačne slovenské, ako to bolo bežné vo vtedajšej historickej, jazykovednej či etnografickej literatúre. V. Vážny bol nielen vynikajúcim znalcom slovenských nárečí, ale aj slovensko-poľského jazykového pomedzia. Na ilustráciu stačí uviesť jeho rozsiahlu štúdiu Nárečí slovenská, uverejnenú v Československej vlastivěde, III, 1934, s. 219-310, v ktorej veľmi presne vymedzil aj slovensko-poľskú jazykovú hranicu a v ktorej oravský a spišský goralský areál rozprestierajúci sa na slovenskom i poľskom území chápe ako jeden jazykový i historický celok. Určite mal aj informátorov z goralských nárečových oblastí a bolo mu asi známe, že goralské obyvateľstvo má jednoznačne slovenské národné povedomie, hoci jeho rodným dialektom sú nárečia poľského pôvodu. Usudzujeme tak iba z toho, že zaviedol nový termín goralské nárečia, lebo excipitne sa k otázke národného povedomia goralského obyvateľstva nevyjadroval. Tento termín sa natrvalo ujal nielen v slovenskej dialektológii, ale aj v slovenskej historiografii, etnografii, ba v kultúre vôbec. Poľskí dialektológovia prijali tento termín s nevôľou. Najlepší poľský znalec goralských nárečí M. Małeckí (1938, s. 17) tvrdí, že má príliš široký význam a pomenúva nejaké bližšie neurčené "goralské" čiže horské nárečia, kým poľský termín "polskie gwary orawskie, spiskie, czadeckie" vystihuje ich poľský charakter. Bolo by možné prijať výhrady M. Małeckého, ale len v tom prípade, keby aj jeho postoj k otázke národného povedomia goralského obyvateľstva býval objektívny. V tom prípade by to bolo opodstatnené. Žiaľ, tento skvelý znalec goralských nárečí, ktorý osobne vykonal nárečový výskum v mnohých goralských obciach na slovenskom i poľskom území, nedokázal objektívne opísať jazykovú situáciu v goralských regiónoch. Preto aj napriek tomu,

že to nikdy nezodpovedalo skutočnosti, nachádzal všade tam, kde boli "gwary polskie" i "ludność polska". V tom bol verným pokračovateľom tradícií staršej poľskej jazykovedy, historiografie a etnografie, ktorá vďaka svojej vytrvalosti v šírení nepravdy o goralskom obyvateľstve ako o poľskom etniku dosiahla svoj historický úspech, keď mierová konferencia v Paríži dňa 28. júla 1920 vyniesla verdikt o pričlenení severovýchodnej časti Oravy a severozápadnej časti Spiša k Poľsku. Tento verdikt, ktorý je dnes už súčasťou dejín, o ktorom – dovoľíme si tvrdiť – väčšina Slovákov ani nevie, čo bolo jeho podstatou i príčinou, sa stal traumou pre celé generácie našich krajanov na poľskom území Oravy i Spiša. Aj keď v prácach poľských dialektológov z neskoršieho obdobia (M. Karaś 1965, Z. Sobierajski 1966 – 1977, A. Zaręba 1968) sa rozlišuje medzi poľským základom goralských nárečí a slovenským národným povedomím ich nositeľov, jednako tieto hlasy poľských vedcov zanikajú v záplave regionálnej malopoľskej tlače, vychádzajúcej v Zakopanom a Nowom Targu. (Stačí si prelistovať jednotlivé ročníky krajského časopisu poľských Slovákov *Życie*, v ktorých sa odrážajú výpady tejto podhalskej tlače i ich predstaviteľov.) Táto malopoľská regionálna tlač naďalej šíri ešte aj dnes (!) vedecky už dávno prekonané a faktami nepodložené názory o poľskom národnom povedomí goralského obyvateľstva a naďalej vychádza zo stotožňovania poľského základu goralských nárečí s poľským charakterom goralského obyvateľstva. Šíritelia týchto názorov idú v šľapajach staršej poľskej vedy a za neustálym nastoľovaním otázky poľského pôvodu goralských nárečí treba hľadať vidinu poľskej národnostnej menšiny aj na juh od terajšej slovensko-poľskej štátnej hranice.

Aký je postoj k tejto otázke na Slovensku? Hlasnejšie sa o tom hovorí iba po roku 1989. Doslova iba v týchto posledných piatich rokoch objavila slovenská publicistika slovenskú národnostnú menšinu na poľskom území Oravy a Spiša. Svedčia o tom mnohé nepresné údaje, či už v názvoch dedín, o počte obyvateľstva, či v opise historických okolností, za ktorých nastalo rozčlenenie Oravy a Spiša na dve časti. O vysokej neinformovanosti o týchto regiónoch, o ich jazyku, kultúre, histórii, obyvateľstve, svedčí aj fakt, keď sa v súvislosti s demokratizáciou nášho verejného života sústavne hovorí aj o poľskej národnostnej menšine na Slovensku, a to aj z úst najvyšších ústavných a štátnych činiteľov. Slovenská parlamentná delegácia napríklad začiatkom júna 1994 v Poľsku rokovala nielen o slovenskej národnostnej menšine, ktorá skutočne na poľskom území Oravy a Spiša jestvuje, ale aj o poľskej národnostnej menšine na Slovensku, ktorá tu nejestvovala a ani nejestvuje. Údaj z posledného sčítania obyvateľstva na Slovensku o 2969 občanoch poľskej národnosti nemožno pokladať za údaj o jestvovaní poľskej národnostnej menšiny na Slovensku. Niežeby sa v slovenských odborných kruhoch skôr nevedelo o slovenských odborných kruhoch skôr nevedelo o slovenskej národnostnej menšine v Poľsku, alebo že by sa o nej a o jej jazyku pred rokom 1989 nepísalo. Ale postoj slovenskej oficiálnej politiky bol taký, ako keby slovenská národnostná menšina v Poľsku nejestvovala. Jednoducho sme sa pred rokom 1989 oficiálne – s výnimkou Matice slovenskej, ktorá nepretržite zásobovala školy a knižnice slovenskou literatúrou a ktorá jediná udržiavala i kontakty s predstaviteľmi našich Slovákov v Poľsku – nehlásili k slovenskej národnostnej menšine na poľskom území Oravy a Spiša. Bola tu tendencia tabuizovať celú problematiku, ako na to upozornil M. Servátka, ktorý robil sociolingvistický výskum používania slovenčiny na poľskom území Spiša začiatkom osemdesiatych rokov (porovnaj M. Servátka, 1993, s. 228 – 234).

Ináč tomu nebolo ani za I. ČSR, situácia sa nakrátko zmenila v rokoch I. Slovenskej republiky, keď severná časť Oravy a Spiša bola prinavrátená Slovensku, čo značne pozdvihlo slovenské národné povedomie tamojších Slovákov. Žiaľ, ani v osudnom roku 1920, keď bola odčlenená severná časť Oravy a Spiša, nebola slovenská jazykoveda, historiografia, ba ani politika pripravená zaujať zásadné stanovisko k tejto otázke. Slovenský národ a ani jeho predstavitelia

sa nestačili spamätať z dôsledkov i rozmerov maďarizácie, preto niet sa čomu čudovať, že nastolenie otázky úpravy hraníc na Orave a Spiši roku 1920 ich zastihlo nepripravených. A toto informačné vákuum zaplnili Poliaci, ktorí systematickým výskumom jazyka, folklóru, dejín, kultúry goralského obyvateľstva a prejavovaním neustáleho záujmu o túto problematiku, prichádzajú so svojimi názormi, ktoré sú v mnohých prípadoch odlišné od slovenských názorov, od výsledkov výskumu slovenskej jazykovedy, historiografie a ktoré často nie sú v súlade s objektívnou analýzou údajov o goralských nárečiach, o formovaní národného povedomia goralského obyvateľstva a ani s potrebami našich krajanov v Poľsku.

O NÁRODNOUVEDOMOVACOM PROCESE GORALSKÉHO OBYVATEĽSTVA

Goralské nárečia sa nevyvíjali izolovane od slovenských nárečí, s ktorými bezprostredne teritoriálne súviseli, naopak, vyvíjali sa v tesných kontaktoch s nimi. Preto goralské nárečia nemožno neskúmať v kontexte slovenskej dialektológie. Podobne historický, politický a kultúrny vývin goralských oblastí a goralského etnika tvorí integrálnu súčasť dejín Slovenska a slovenského národa. Preto aj otázku formovania slovenského národného povedomia goralského obyvateľstva na Slovensku a na priľahlých častiach Oravy a Spiša v Poľsku treba skúmať v kontexte dejín slovenského národa.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje otázka slovenského národného povedomia u goralského obyvateľstva na poľskom území Oravy a Spiša, pretože je, ako sme uviedli, poľskými úradmi prihliadaná a nedoceňovaná. Ak chápeme oravské a spišské goralské nárečia na slovenskom aj poľskom území ako jeden jazykový a zemepisný celok, potom, prirodzene, obidve tieto oblasti predstavujú aj jeden demografický celok, v ktorom sa v priebehu celej histórie, počínajúc osídlením goralských oblastí a končiac úpravou hraníc z roku 1920, uskutočňoval jednotný jazykový a demografický vývin.

Tieto osobitné historické okolnosti vývinu goralských regiónov viedli k tomu, že goralské obyvateľstvo má slovenské národné povedomie, hoci jeho dialekt má zreteľný poľský základ. Nie je to ojedinelý jav, lebo z dejín európskych národov je známe, že pri formovaní národného povedomia nie je genéza jazyka rozhodujúca. Jazyk je len jedným z viacerých faktorov determinujúcich národnouvedomovací proces. Slovenské národné povedomie goralského obyvateľstva na slovenskom aj poľskom území Oravy aj Spiša je dôsledkom prirodzeného historického vývinu a formovalo sa podľa nášho názoru v úzkej symbióze s národným povedomím slovenského obyvateľstva. Veď kolonizácia goralských regiónov prebehla v období (zhruba medzi 14. – 18. storočím), v ktorom sa formovala slovenská národnosť, počínajúc začiatčnou a končiac ostatnou fázou formovania. Ako je známe, závažnú integračnú úlohu v tomto procese zohrala pri češtine kultúrna západoslovenčina a kultúrna stredoslovenčina.

Národnouvedomovací proces slovenskej národnosti vyvrcholil v druhej polovici 18. storočia, keď vznikali pokusy o kodifikáciu spisovnej slovenčiny. Dôležitú úlohu pritom zohralo predberňolákovské národnobuditeľské hnutie, do ktorého spadá aj začiatok národnouvedomovacieho procesu goralského obyvateľstva. Je to obdobie späté s činnosťou kamaldulských mníchov v Červenom Kláštore v Zamagurí na Spiši, kde vzniká prvý pokus o kodifikáciu spisovnej slovenčiny. Je ním Syllabus dictionarii latino – slavonicus z roku 1763 s krátkou slovenskou gramatikou v úvode od Romualda Hadbavného. Červený Kláštor sa tak stal dôležitým ohniskom predberňolákovského národnobuditeľského hnutia v Zamagurí, čo podľa E. Pavlika (1968, s. 119) neostalo bez vplyvu na svetské duchovenstvo a malo svoje

pokračovanie v bernolákovskom národnobuditeľskom hnutí. Šíriteľmi týchto myšlienok boli, ako uvádza E. Pavlík, národne uvedomelí kňazi, členovia Bernolákovho Tovarišstva, ktorí pôsobili v mnohých zamagurských obciach.

Nazdávame sa, že tieto okolnosti zohrali dôležitú úlohu v procese poslovenčovania goralského obyvateľstva nielen v Zamagurí na Spiši, ale aj v iných goralských regiónoch, ktoré boli v porovnaní so Zamagurím oveľa menšie, a preto aj otvorenejšie pre prenikanie slovenských vplyvov. Bernolákovské národnobuditeľské hnutie malo totiž početnú členskú bázu (začínalo so 450 členmi), ako aj početné stránky (E. Pauliny, 1971, s. 100). Opierajúc sa o tieto fakty, možno predpokladať, že členovia Bernolákovho Tovarišstva pôsobili medzi goralským obyvateľstvom nielen na Spiši, ale aj na Kysuciach a v enklávach. Predpokladáme, že ohlas činnosti Bernolákovho Tovarišstva musel byť veľký najmä na Orave, lebo rodiskom A. Bernoláka bola obec Slanica na hornej Orave (zatopená Oravskou priehradou). Proces slovakizácie goralského obyvateľstva postupoval pomaly jednak v dôsledku silnej maďarizácie, jednak v dôsledku živých stykov goralských regiónov na slovensko-poľskom pohraničí s Poľskom (E. Pavlík, 1968, s. 200). Trochu iná bola situácia v enklávach na strednom Slovensku, kde rýchlejší slovakizačný proces napomáhala najmä zemepisná poloha a z toho vyplývajúca hospodárska, kultúrna i jazyková inklinácia k slovenským oblastiam.

Národnouvedomovací proces goralského obyvateľstva sa teda začal i skončil oveľa neskôr ako u slovenského obyvateľstva, ale v oboch prípadoch bol determinovaný rovnakými alebo podobnými spoločenskými, politickými a kultúrnymi faktormi. K činiteľom urýchľujúcim tento proces patrilo nesporne aktívny kolektívny bilingvizmus. Na druhej strane nemožno poprieť úlohu pasívneho bilingvizmu. Ako aktívny, tak aj pasívny bilingvizmus pomáhal odstraňovať jediná, a to jazykovú bariéru medzi goralským a slovenským obyvateľstvom, ktoré vytváralo v priebehu celej histórie rovnaký typ materiálnej i duchovnej kultúry.

JAZYKOVÁ SITUÁCIA NA SLOVENSKO – POĽSKOM POMEDZÍ

Z hľadiska slovenskej dialektológie sú závažné predovšetkým vzťahy goralských a slovenských nárečí, v posledných rokoch aj slovenského. Prvý vzťah na úrovni nárečia – nárečia sa diferencovane odráža v systéme objektu interferencie, t. j. prijímajúceho jazyka (v našom prípade v systéme goralského dialektu), a to v závislosti od prameňa a interferencie, t. j. pôsobiaceho jazyka v našom prípade ide o slovenský dialekt). Ak sú prameňom interferencie napríklad liptovské nárečia, zaiste vývin bude prebiehať iným smerom než v prípade, keď prameňom interferencie sú oravské alebo spišské slovenské nárečia. Preto možno hovoriť iba o spoločných vývinových tendenciách vo všetkých skupinách goralských nárečí, ktoré sú však územne diferencované v závislosti od konkrétneho typu vzťahu. Zároveň sa tento vzťah pôsobiaceho a prijímajúceho dialektu diferencovane odráža v systéme prijímajúceho dialektu v závislosti od intenzity slovensko-poľských jazykových kontaktov. Uvedené fakty zapríčiňujú diferenciáciu v priebehu, resp. v motivácii niektorých zmien v goralských nárečiach.

Ide teda o jednostranný vplyv slovenských nárečí na goralské nárečia, pričom ako dávajúca strana vystupujú slovenské nárečia a ako prijímajúceho jazyka sa prejavuje jednak vo výbere jazykových prostriedkov, jednak v rozvíjaní vlastných vnútorných tendencií, ktorých rozvoj či šírenie podmieňuje vonkajší vplyv pôsobiaceho jazyka. Výskum goralských nárečí z aspektu slovensko-poľských jazykových kontaktov, ktorému sa systematicky venujeme od roku 1981, ukázal, že iba časť slovakizmov v goralských nárečiach možno hodnotiť ako interferenciu vo

vlastnom slova zmysle, t. j. ako odchýlky od normy, ktoré sú výsledkom vonkajšieho vplyvu slovenských nárečí a ktoré sa už stali súčasťou normy týchto goralských dialektov. Druhá časť zmien je vlastne výsledkom vývinu vnútorných zákonitostí goralských nárečí, ktoré vonkajší vplyv slovenských nárečí motivoval alebo urýchlil.

Na ilustráciu uvedieme dva príklady. Do prvej skupiny zmien v systéme goralských nárečí podmienených vonkajším vplyvom slovenských nárečí patrí napríklad obmedzovanie párovej mäkkosti spoluhlások, ktoré sa uskutočnilo v nárečiach enkláv, v kysuckých goralských nárečiach a v južnej časti spišských goralských nárečiach a v južnej časti spišských goralských nárečí (ležiach v poriečí Popradu). Z oravských goralských nárečí táto zmena zasiahla iba nárečie obce Hladovka, v ktorom sa depalatalizovali pôvodne mäkké pernice v postavení pred samohláskou e, napr.: *pec, peřina, vez'ec, cebe, v zime*. Keďže sa mäkké pernice v postavení pred inými prednými samohláskami udržiavali, v hladovskom nárečí sa na rozdiel od iných goralských nárečí zasiahnutých tou istou zmenou (napríklad na rozdiel od kysuckých goralských nárečí) neznížil počet spoluhlások, iba sa oslabil funkčná zaťaženosť pernic. Kým v kysuckých goralských nárečiach depalatalizácia mäkkých pernic a velár prebehla v postavení pred všetkými samohláskami predného radu (i, y, e), čo viedlo k ešte väčšej prestavbe a zjednodušeniu konsonantického systému. Vzhľadom na to, že slovenské nárečia (s výnimkou sotáckych nárečí na východnom Slovensku) nepoznajú konsonantickú mäkkostnú koreláciu, spôsobili uvedené zmeny v goralských nárečiach istú prestavbu spoluhláskového systému i obmedzenie konsonantickej mäkkostnej korelácie, čo znamenalo isté zblíženie goralských nárečí a kontaktujúcich slovenských nárečí. Ide vlastne o integračný proces, proces zblížovania jazykových systémov uvedenej časti goralských nárečí a slovenských nárečí, pričom tento proces má asymetrický charakter, to znamená, že goralské nárečia podliehajú vonkajšiemu vplyvu slovenských nárečí, resp. spisovnej slovenčiny v oveľa väčšej miere než je vplyv goralských nárečí na susedné slovenské nárečia.

Ako napríklad z druhej skupiny zmien, t. j. takých zmien, ktoré vyplývajú z vnútorných vývinových tendencií goralských nárečí, ale ktoré vonkajší vplyv slovenských nárečí urýchlil, patrí napríklad zmena spoluhlásky ř na r, ktorá sa uskutočnila opäť v nárečiach enkláv, v kysuckých goralských nárečiach a v južnej časti spišských goralských nárečí. Prečo? Pretože ř v goralských nárečiach je reliktom staropoľskej zmeny r' na ř z 13. storočia (podobná zmena sa uskutočnila aj v starej češtine), keďže v prevažnej väčšine poľských nárečí v 15. storočí frikatívne ř podľahlo zmene na sykavku ž (š).

Z uvedeného vyplýva, že vonkajší vplyv slovenských nárečí, ktoré nepoznajú frikatívne ř ani mäkké r', sa prejavil v tom, že motivoval alebo urýchlil vnútornú vývinovú tendenciu goralských nárečí smerujúcu k zániku ř. Keďže v procese slovensko-poľskej jazykovej interferencie pôsobia ako modelový systém slovenské nárečia, zmena fonémy ř sa uberala podľa slovenského modelu, t. j. smerom k splynutiu s fonémou r. Správnosť tohto predpokladu potvrdzuje skutočnosť, že v poľských nárečiach v severnom Poľsku (v oblasti Warmie, Kociewia a dolného Bugu), v ktorých sa táto hláska tiež udržala ako petrefakt, podlieha zmenám podľa poľského modelu, t. j. splyva so sykavkou ž (š).

Vráťme sa však k otázke vzťahu goralských a slovenských nárečí. Spomínali sme, že spravidla je ten vzťah jednostranný, resp. má asymetrický charakter. To znamená, že goralské nárečia ako prijímajúca strana sú väčšmi otvorené vonkajšiemu vplyvu slovenských nárečí než je to v opačnom prípade. O charaktere kontaktujúcich dialektov (jazykov), ktorý môže byť obojstranný čiže vzájomný alebo jednostranný, rozhodujú konkrétne spoločenské, historické, jazykové i kultúrne okolnosti na danom území. V prípade goralských nárečových areálov vývin

prebiehal, ako sme uviedli, smerom k integrácii so slovenskými nárečiami, resp. slovenským jazykom, so slovenskou kultúrou, históriou, slovenským folklórom a napokon aj psychickými faktormi, ktoré tiež sú súčasťou konkrétnej jazykovej situácie.

Preto sa prirodzene vynára otázka, či existuje opačný vplyv, t. j. vplyv goralských nárečí na slovenské nárečia. Nazdávame sa, že existuje aj tento opačný vplyv, keď objektom interferencie (prijímajúcou stranou) sú slovenské nárečia a prameňom interferencie (dávajúcou stranou) sú goralské nárečia. Ide o niektoré javy v hornooravských nárečiach, ktoré majú poľskú realizáciu, resp. podobné znenie ako v susedných oravských goralských nárečiach. Je to zánik kvantity v hornooravských nárečiach, výslovnosť spoluhlásky v ako f v pozícii na konci slabiky v hornooravských a stredooravských nárečiach (ďiefka, staf), pádová prípona -om v inštrumentáli singuláru podstatných mien ženského rodu, či skupina šč v námestovskom nárečí. Uvedené javy pokladá Z. Stieber (1938, s. 255-256) za výsledok poľsko-slovenských jazykových kontaktov. Aj R. Krajčovič (1988, s. 255-256) sa nazdáva, že v hornooravských nárečiach tvoriacich pomedzný areál na slovensko-poľskom pomedzí sa odrážajú kontakty s goralskými i inými poľskými nárečiami v celom ich systéme.

A. Habovštiak (1965) je však toho názoru že uvedené jazykové javy si prinieslo obyvateľstvo z východného Slovenska, ktoré v 15.-16. storočí kolonizovalo hornú Oravu.

Je pravda, že tieto črty nie sú cudzie slovenským dialektom a poznajú ich východoslovenské nárečia. Aj keď možno pokladať uvedené javy za rozvinutie vnútorných vývinových tendencií týchto nárečí, jednako nemôžeme nebrať do úvahy aj vonkajší vplyv goralských nárečí, ktoré sú v bezprostrednom teritoriálnom kontakte s hornooravskými nárečiami a ktoré zaiste tento vývin podporili. Vonkajší vplyv goralských nárečí na hornooravské nárečia v okolí Námestova a Trstenej treba podľa nášho názoru chápať v tom zmysle, že goralské nárečia vyplývali na udržanie pôvodného stavu, v dôsledku čoho neprenikli do týchto nárečí uvedené javy v stredoslovenskej realizácii.

Ako z uvedeného vyplýva, intenzívny a dlhodobý proces slovensko-poľských jazykových kontaktov spôsobil alebo urýchlil závažné zmeny na všetkých jazykových rovinách všetkých skupín goralských nárečí. V dôsledku týchto zmien sa goralské nárečia výrazne členia na dve skupiny. Do prvej skupiny zaraďujeme tie goralské nárečia, ktoré boli zasiahnuté vonkajším spôsobom narušené: goralské nárečia (okrem Hladovky) spišské goralské nárečia v Zamagurí a päť obcí ležiacich mimo Zamaguria a z kysuckých goralských nárečí sem zaraďujeme nárečie Skalitého. Uvedené goralské regióny tvoria kompaktné zemepisné i jazykové celky, preto proces slovensko-poľskej jazykovej interferencie má iný priebeh než v južnejších oblastiach, kde sú goralské nárečia v bezprostrednom územnom kontakte so slovenskými nárečiami. Aj keď sa v uvedených goralských nárečiach vyskytujú slovakizmy na všetkých jazykových rovinách, ich výskyt nemá charakter systémových zmien, ako je to v prípade druhej skupiny. Aj napriek tomu tvoria javy slovenského pôvodu pevnú súčasť jazykového systému týchto goralských dialektov a vývinové tendencie smerujú tiež k integrácii so slovenskými nárečiami. Jazyková situácia je však značne diferencovaná.

Do druhej skupiny zaraďujeme prechodné slovensko-poľské nárečia, v ktorých výskyt slovakizmov na všetkých jazykových rovinách má systémový charakter (máme tu na mysli fonologické a morfológické javy, t. j. zmeny na tých jazykových rovinách, ktoré sú voči vonkajšiemu vplyvu pôsobiaceho jazyka najviac odolné, a teda aj najmenej priepustné vo vzťahu k cudzím jazykovým vplyvom).

Patria sem tieto pôvodne goralské nárečia: nárečia všetkých piatich enkláv na strednom Slovensku, kysucké goralské nárečia (s výnimkou Skalitého), oravské goralské nárečie v Hladovke a spišské goralské nárečia v poriečí Popradu (13 obcí). (Podrobnejšie porov. J. Dudášová-Kriššáková, 1993, s. 20-31).

Systém prechodných slovensko-poľských nárečí je do tej miery zasiahnutý procesom slovensko-poľskej jazykovej interferencie, že sa právom natíska otázka, kde treba zaradiť tieto nárečia – medzi poľské, alebo slovenské. (A. Zaręba, 1968, s. 125). Z hľadiska diachronického sú to nesporne poľské nárečia, avšak z hľadiska synchronického sú prechodným útvarom stojacím na rozhraní dvoch národných jazykov, slovenského a poľského. Sú to typické prechodné nárečia, aké vznikajú na jazykovom pomedzí jazykov blízko príbuzných. Na základe výrazných zmien, ktoré sú evidentné na všetkých jazykových rovinách, sa uvedené prechodné slovensko-poľské nárečia zaraďujú z hľadiska synchronického k slovenským nárečiam. Z členenia goralských nárečí na dve výrazne sa od seba odlišujúce skupiny vyplýva fakt, že vývin slovensko-poľských jazykových kontaktov neprebíhal vo všetkých goralských regiónoch jednotne, ale diferencovane. Táto diferencovanosť bola podmienená odlišnými zemepisnými, sociálnymi i kultúrnymi faktormi v jednotlivých goralských oblastiach, ktoré sa podieľali na vzniku a formovaní slovensko-poľského bilingvizmu i slovensko-poľských jazykových kontaktov.

Iba pre najstaršie a najnovšie obdobie slovensko-poľských jazykových kontaktov bol a je charakteristický jednotný typ bilingvizmu. Pre najstaršie obdobie (máme na mysli obdobie nasledujúce po osídlení severných regiónov Slovenska goralským etnikom, do ktorého spadá začiatok vzniku a formovania slovensko-poľských jazykových kontaktov) predpokladáme čiastočný bilingvizmus, ktorý sa v jednej časti goralských nárečových areálov udržal až do nedávneho obdobia (za medzník pokladáme vznik I. ČSR roku 1918 a zavedenie slovenských škôl na celom Slovensku). V druhej časti goralských nárečových oblastí však veľmi skoro prerástol v úplný bilingvizmus. Podľa nášho názoru sa čiastočný bilingvizmus najdlhšie udržal v tých oblastiach, v ktorých si goralské nárečia doposiaľ udržali všetky črty poľského základu a v ktorých vonkajší vplyv slovenských nárečí spôsobil iba čiastočné zmeny, a že do úplného bilingvizmu prerástol až v období po vzniku slovenských škôl v roku 1918 (v goralských oblastiach na Slovensku), resp. roku 1939 (na poľskom území Oravy a Spiša).

V podstate ide o tú skupinu goralských nárečí, ktorú sme vyčlenili ako prvú pri členení goralských nárečí z aspektu slovensko-poľských jazykových kontaktov a do ktorej sme zaradili goralské nárečia tvoriace kompaktný jazykový i zemepisný celok.

Úplný bilingvizmus už pre staršie obdobie jazykových kontaktov predpokladáme v oblastiach prechodných slovensko-poľských nárečí. Totiž len za predpokladu úplného kolektívneho bilingvizmu mohli nastať v týchto nárečiach také závažné zmeny na zvukovej, morfolologickej a lexikálnej rovine, na základe ktorých sa zaraďujú medzi prechodné nárečia. Kým v predchádzajúcom prípade zemepisné, sociálne a kultúrne faktory napomáhali udržanie čiastočného bilingvizmu, až do pradávného obdobia (do roku 1918), v danom prípade tieto faktory napomáhali intenzívny rozvoj slovensko-poľských jazykových kontaktov a všeobecné rozšírenie bilingvizmu. Ak hovoríme o čiastočnom kolektívnom bilingvisme, máme tu na mysli ovládanie druhého jazyka či dialektu len istou vrstvou obyvateľstva. Túto vrstvu tvorili v goralských regiónoch spravidla muži, ktorí ako živitelia rodín boli nútení používať v pracovných alebo úradných kontaktoch okrem rodného dialektu aj niektorý zo slovenských dialektov. Pre ostatnú časť goralského obyvateľstva, ktorá sa spravidla nezúčastňovala na jazykovej komunikácii mimo rodiny a obce, možno predpokladať pasívny bilingvizmus. Tento

pasívny bilingvismus umožňovala najmä blízka systémová príbuznosť slovenských goralských dialektov, čo značne uľahčovalo komunikáciu aj bez aktívnej znalosti slovenského dialektu. Preto rozšírenie niektorých hláskoslovných a tvaroslovných slovakizmov v tejto časti goralských nárečí podmienoval jednak čiastočný aktívny bilingvismus, jednak pasívny aktívny bilingvismus. Pasívny bilingvismus sa na rozdiel od aktívneho bilingvizmu nepodieľal priamo na rozširovaní jednotlivých zmien, ani nespomaľoval tento proces, ale v každom prípade ho urýchl'oval.

Jednotný vývin slovensko-poľského bilingvizmu a slovensko-poľských jazykových kontaktov bol charakteristický pre goralské nárečové oblasti až do roku 1920, keď na základe rozhodnutia mierovej konferencie v Paríži pripadla časť severnej Oravy a severného Spiša Poľsku. V dôsledku toho vznikla v uvedených regiónoch nová jazyková situácia, ktorá podmienila vznik a formovanie nových medzijazykových vzťahov. Popri vzťahu goralské nárečia – slovenské nárečia, resp. spisovná slovenčina, pretrvávajúcom z predchádzajúcej jazykovej situácie vzniká nový vzťah goralské nárečia – poľský jazyk. Tento fakt bol začiatkom prerastania slovensko-poľského bilingvizmu v trilingvizmus goralské nárečia – slovenské nárečia (resp. spisovná slovenčina) – poľský jazyk.

Z uvedeného vyplýva aj základný rozdiel v jazykovej situácii medzi slovenskou a poľskou časťou Oravy a Spiša. Tento rozdiel je podmienený odlišnými politickými, sociálnymi a kultúrnymi faktormi na slovenskom a poľskom území Oravy a Spiša po roku 1920.

Uvedený stav, ktorý charakterizuje jazykovú situáciu na poľskom území Oravy a Spiša, trval od roku 1920 do roku 1939. V období prvej Slovenskej republiky v rokoch 1939-1945, keď severné časti Oravy a Spiša boli prinavrátené Slovensku, sa podstatne mení jazyková situácia v týchto regiónoch. Goralské nárečia sa v tomto období rozvíjajú podobne ako v rokoch 1920-1939, len s tým rozdielom, že aktívna znalosť slovenského jazyka sa rozširuje na všetky vrstvy obyvateľstva. Zároveň sa v tomto období rozširujú sociálne funkcie slovenčiny na úkor sociálnych funkcií goralských nárečí i poľského jazyka, čo len umocňovalo vonkajší vplyv slovenských nárečí, resp. slovenského jazyka. Tento fakt zaiste zintenzívnil slovensko-poľské jazykové kontakty i slovensko-poľskú jazykovú interferenciu na poľskej časti Oravy a Spiša.

Roku 1945 dochádza k opätovnej úprave hraníc a severné časti Oravy boli znovu pripojené k Poľsku. Vláda Poľskej republiky priznáva osobitný štatút slovenskej národnosti, čo našlo vyjadrenie v konštituovaní Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov, v zriadení základných i jednej strednej školy s vyučovacím jazykom slovenským (dnes sa z toho zachovalo iba torzo) i vo vydávaní slovenskej tlače. Možno teda konštatovať, že aj toto tretie obdobie charakterizujú intenzívne slovensko-poľské jazykové kontakty a že goralské nárečia sa naďalej rozvíjajú v podmienkach trilingvizmu.

CHARAKTERISTIKA RABČIANSKEHO NÁREČIA

V ďalšej časti uvidíme charakteristiku samohláskového a spoluhláskového systému rabčianskeho nárečia, ktorá má za cieľ pomôcť čitateľom tejto publikácie i záujemcom o výskum oravských goralských nárečí pri čítaní a zapisovaní goralských nárečových textov, keďže v porovnaní s poľskou transkripciou predkladáme značnej zjednodušený prepis.

Náš postup pri fonetickom prepise goralských nárečových textov sa opiera o zásady transkripcie slovenských nárečových textov s prihliadnutím na všetky osobitosti jazykového

systemu goralských nárečí. Keďže sme v predchádzajúcich častiach štúdie pomerne veľa miesta venovali otázke slovensko-poľských jazykových kontaktov, prirodzene vyvstáva otázka, do akej miery sa budeme venovať aj charakteristike zmien a javov v rabčianskom nárečí, resp. v širšom kontexte v oravských goralských nárečiach motivovaných vonkajším vplyvom slovenských nárečí. Ako vyplýva z časti venovanej členeniu goralských nárečí z aspektu slovensko-poľských jazykových kontaktov, oravské goralské nárečia na slovenskom území (s výnimkou Hladovky) a na poľskom území patria do tej skupiny goralských nárečí, ktorých systém bol vonkajším vplyvom slovenských nárečí zasiahnutý iba čiastočne, preto slovakizmy, ktoré sa vyskytujú na všetkých rovinách nemajú charakter zásadných zmien a nespôsobili také zmeny, ako je to v prípade prechodných slovenských nárečí. Na ilustráciu stačí porovnanie goralského nárečia v Rabči s goralským nárečím Hladovky, ktoré už M. Maľecký zaradoval medzi prechodné slovensko-poľské nárečia (1935, s. 49), a to na základe výrazných zmien na zvukovej i morfologickej rovine.

Pre slavistov, dialektológov, ale aj pre všetkých záujemcov o goralskú problematiku je mimoriadne zaujímavé porovnanie oravských goralských nárečí a nárečí enkláv na Liptove a Gemeri. Ako sa uvádza v historických prameňoch, tri enklávy na strednom Slovensku vznikli presídlením goralského obyvateľstva z hornej Oravy. Liptovská enkláva pozostávajúca z troch obcí – Huty, Malé Borové, Veľké Borové – vznikla v 16. storočí osídlením goralského obyvateľstva z hornej Oravy okolo dvoch tamojších sklárskych hút. Druhú enklávu na Liptove tvorí obec Liptovská Lužná, ktorá bola založená roku 1669 osadením goralského obyvateľstva z Oravského veselého. Napokon tretou enklávou hornooravského pôvodu je obec Lom nad Rimavicou, ktorá leží v závere Rimavskej doliny na Gemeri. Obec vznikla ako posledná goralská enkláva na strednom Slovensku roku 1799 a založili ju osadníci z hornej Oravy.

Tieto historické údaje týkajúce sa všetkých troch enkláv potvrdzujú aj jazykové fakty, lebo nárečia všetkých troch enkláv aj napriek tomu, že ich jazykový systém bol podstatným spôsobom pozmenený v procese intenzívnych slovensko-poľských jazykových kontaktov, si udržali typické oravské črty, ako je mazurenie, zmena *ch* na *k* a formu 3. osoby množného čísla sloviess *oňi ido* a pod.

Vokálny systém u rabčianskeho nárečia podobne ako u ostatných oravských goralských nárečí obsahuje sedem foném, ktoré podľa vlastnosti otvorenosti – neotvorenosti tvoria štyri stupne a dva rady podľa artikulačného miesta. Je to vokálny systém trojuholníkový, dvojradový a štvorstupňový, ktorý je v porovnaní s vokálnym systémom slovenských nárečí bohatší a tretí rad podľa stupňa otvorenosti, t. j. o fonémy *y – o*, napr.: *žel'ony, k'losk'i, vize svojo mame, moj dom, st'ryľač, p^áeřina...* *Vokálny systém uvedeného nárečia má takúto podobu:*

i u
y ɔ
e o
a

Fonéma *y* je predný a úzky vokál a tvorí opozíciu so zadaným a zúženým vokálom *ɔ*. Fonémy *y – ɔ* tvoria rad tretieho stupňa otvorenosti, pôvodne rad zúžených samohlások nachádzajúcich sa medzi radom druhého (*e – o*) a štvrtého (*i – u*) stupňa otvorenosti. Obidve fonémy patria k významným diferencným črtám takmer všetkých goralských nárečí, ktoré zatiaľ len v malej miere podliehajú procesu slovensko-poľskej jazykovej interferencie (napr. fonéma *ɔ* zanikla

len v štyroch obciach: v Horelici na Kysuciach, v Liptovskej Lužnej, kde splynula s hláskou o, kým v Starej Lubovni a Podsadku na Spiši splynula s hláskou u).

Hlásky *y* je striednicou za praslovanské *y* a za staropoľské dlhé *é*, ktoré bolo po zániku kvantity v 15. storočí prehodnotené na zúžené *e*. Ak to porovnáme so stavom v slovenských nárečiach, prípadne v spisovnej slovenčine, zistíme, že hláska *y* sa vyskytuje v tých pozíciách, kde máme v slovenčine buď ypsilon (napr.: *mlody* "mladý", *vyprac* "vyprat"), buď *e*, *ie* (napr.: *uozynič še* "oženit sa", *uogáyn* "oheň", *šváycíc* "svietit", *xlyp* "chlieb" ... Pretože hláska *y* je samostatnou fonémou, môže sa vyskytovať ako po mäkkých, tak aj po tvrdých spoluhláskach: *sňyk* "sneh", *čynsk'i* "ťažký", *žynkovač* "ďakovať", *baby špávyaly* "ženy spievali", *na m'ézy* "na medzi", *tacy dobři xlopцы* "takí dobrí chlapci" (spoluhláska *c*, *ž*, ako ukážeme nižšie, sú tvrdé).

Nosovky sa v oravských goralských nárečiach nevyskytujú, ale podľa hli rozkladu na spojenia vokál + nazála (*m*, *n*), napr.: *zymp* "zub", *synšce* "šťastie", *zacontek* "začiatok", *přišynga* "prisaha", *rynka* "ruka".

V oravských goralských nárečiach sa udržalo aj labializované "o, kým v ostatných skupinách goralských nárečí vplyvom slovenských nárečí zaniklo. Avšak ani v oravských goralských nárečiach nie je samostatnou fonémou, najčastejšie sa vyskytuje po zadopodnebných spoluhláskach, prípadne po perniciach, kým v postavení po iných spoluhláskach podľa hli zmena na *o*. Iba v postavení na začiatku slova sa udržalo a tu nadobudlo podobu dvojhlásky: *uosym* "osem", *uobrus* "obrus", *uov'es* "oves", *uocy* "oči".

V goralských nárečiach sa nerozlišujú krátke a dlhé samohlásky, pretože v poľských nárečiach a v spisovnej poľštine zanikla kvantita v 15. storočí, v dôsledku čoho došlo ku kvalitatívnemu prehodnoteniu samohláskového systému: *á* sa zmenilo na zúžené *a*, ktoré vo väčšine poľských nárečí, ako aj v oravských goralských nárečiach splynulo s hláskou *o*, napr.: *dobro mama* "dobrá mama", *trova* "tráva", *mom – mos – mo – mome – maće – majo –* "mám – máš – má – máme – máte – majú"; dlhé *ó* sa zmenilo na zúžené *o*, ktoré sa v oravských goralských nárečiach udržalo, napr.: *moj dom, stol, koň* "môj dom, stôl, kôň", ako z uvedeného vyplýva, goralskému zúženému *o* zodpovedá v slovenčine buď dvojhláska *ô*, buď krátke *o*; dlhé *é* sa zmenilo na zúžené *e*, ktoré sa udržalo ako vývinový archaizmus v nárečí Pohorelej na Horehroní, kým v ostatných goralských nárečiach podľa hli ďalšej zmeny a splynulo s *y*, napr.: *m'lyko* "mlieko", *gryh* "hriech", *pol'yfka* "polievka".

Konsonantický systém rabčianskeho nárečia podobne ako ostatných goralských nárečí obsahuje pomerne vysoký počet spoluhlások. Tento fakt súvisí s tým, že základnou črtou konsonantického systému goralských nárečí je mäkkostná korelácia spoluhlások, to znamená, že každá spoluhláska má svoj mäkký protiklad. V starej slovenčine tiež bola konsonantická mäkkostná korelácia, ktorá však zanikla v 13.-14. storočí a dnes sa zachovali iba stopy, napr. v stredoslovenských nárečiach a v spisovnej slovenčine štyri dvojice (*t – t'*, *d – d'*, *n – ň*, *l – l'*). Preto je v slovenčine a v slovenských nárečiach nižší počet spoluhlások než v goralských nárečiach, prípadne v poľštine.

Konsonantický systém rabčianskeho nárečia má takúto podobu:

v f b p m
v' f' b' p' m'

j d t n l r ř
z s c ʒ
ž ś ć ʒ´ n´ l´
h g k
(h´) g´ k´

Uvedený typ spoluhláskového systému je charakteristický pre tzv. mazurujúce goralské nárečia, v ktorých pôvodne tri rady sykaviek boli zredukované na dva rady. Toto zjednodušenie nastalo po zmene zadod'asnových sykaviek š, ž, č, ʒ na zubod'asnové s, z, c, ʒ. Mazurenie sa uskutočnilo aj v malopoľských nárečiach, ale nepozná ho spisovná poľština, napr.: *copka* – *czapka* – čiapka, *cakać* – *czekać*, čakať, *k^uosyk* – *koszyk* – košík, *zyvot* – *życie* – život, *cuzy* – *obcy* – cudzí. Mazurenie patrí k tým javom v goralských nárečiach, ktoré veľmi dobre odolávajú vonkajšiemu vplyvu slovenských nárečí a udržalo sa aj v tých nárečiach, ktoré na základe výrazných zmien v jazykovom systéme zaraďujeme medzi tzv. prechodné slovensko-poľské nárečia. Napríklad mazurenie sa udržalo aj napriek intenzívnym slovensko-poľským jazykovým kontaktom v nárečí všetkých troch enkláv, ktoré vznikli presídlením goralského obyvateľstva z hornej Oravy do južnejších oblastí stredného Slovenska. Spoločnou zmenou pre všetky goralské nárečia je asibilácia, t. j. zmena t´ na ć, d´ na ʒ´, ktoré vznikli v dôsledku asibilácie, sú mäkké spoluhlásky a spolu s pôvodnými hláskami c, ʒ, ktoré stvrdli, tvoria opozíciu mäkkých a tvrdých spoluhlások, napr.: ʒ´*eći*, *ćiho*, ʒ´*ezina*, *ćeply*, *cytać*, *nam^áezy*. V porovnaní so slovenskými nárečiami v konsonantickom systéme goralských nárečí sa nevyskytujú spoluhlásky t´, d´. Významným diferenčným javom konsonantického systému goralských nárečí je frikatívne ř, ktoré sa udržalo v celej oravskej oblasti, kým napríklad v enklávach oravského pôvodu podľašlo zmene na r. Preto slová typu *břitva*, *stařec*, *řezać*, *tri*, ktoré sa vyskytujú v oravských goralských nárečiach, v enklávach hornooravského pôvodu znejú ako *britva*, *starec*, *rezać*, *tri*. Spoluhláska ř patrí medzi vývinové archaizmy a v goralských nárečiach sa udržala vďaka ich okrajovej polohe.

Mäkké pernice p´, b´, m´, v´, f´ majú v goralských nárečiach asynchrónnu výslovnosť, ktorá vedie k vyčleneniu palatálneho elementu i-ového fonetického zafarbenia. To znamená, že tieto mäkké spoluhlásky sa realizujú ako spojenia pozostávajúce z mäkkej pernice a neslabičného i p^á, b^á, m^á, v^á, f^á, napr.: p^á*osek*, b^á*oly*, *ze žym^áeřić*.

V celej oravskej goralskej oblasti sa vyskytuje tzv. d'asnové l a nie tzv. zubné ł, ako tvrdia poľskí bádatelia (porovnaj M. Karaś, 1965, s. 123-125). Toto d'asnové l tvorí s mäkkým l´ mäkkostný pár a jeho prítomnosť v goralských nárečiach je výsledkom vonkajšieho vplyvu slovenských nárečí, napr.: *plakać*, *lopota*, p´*ila*, *lato*, *lym*, g^á*ełata*, *hlop´i*, *rob´ili*, *baby a ʒ´ci*, *rob´ily*. Z hľadiska slovensko-poľských jazykových kontaktov je pre nás zaujímavé, že d'asnové l sa vyskytuje aj v podhalských nárečiach ležiacich medzi oravskými a spišskými goralskými nárečiami na poľskom území a podľa Z. Sbíerajského (1966, s. 16) sa vyvinulo v procese slovensko-poľskej jazykovej interferencie.

V Rabči, Rabčiciach, Suchej Hore a Hladovke, ako aj v celej oravskej oblasti na poľskom území sa uskutočnila zmena ch na h, ktorá spôsobila zmenu opozície g – ch na g – h. Príčiny tejto zmeny treba vidieť v tom, že hláska ch mala oslabené postavenie v oravských nárečiach, pretože v morfológických pozíciách podľašla zmene na k, napr.: *na nogak* "na nohách", *o bratak*, *šostrak* "o bratoch, sestrách", *volol jek*, *volalak* z pôvodného "volol jech, volalach", kde koncové – ch je pozostatkom jednoduchého minulého času zvaného aorist (ide o ďalší vývinový archaizmus). Na upevnenie hlásky h v systéme spoluhlások v rabčianskom nárečí a v okolitých dedinách nesporne vplývali slovenské nárečia a prenikanie slovenských slov

typu *hl'odać, hore, horućka, hańba, k^uohut* a pod. Z osobitostí v **morfológickom systéme** oravských goralských nárečí spomenieme osobnú príponu -e v 1. osobe jednotného čísla slovíes v tvaroch typu *bede, ide, moge*. Tieto tvary sú vývinovým archaizmom, ktorý sa udržal v celej goralskej oblasti na slovenskej strane (okrem Hladovky a Suchej Hory), kým v oravských nárečiach na poľskom území sa vyskytujú popri týchto starších tvaroch aj novšie tvary s jednotnou osobnou príponou -m. Ako nám ukázal výskum, tvary typu *bede, ide* používajú príslušníci staršej generácie, a tvary *bedym, idym* príslušníci mladšej generácie.

Jednotná osobná prípona -m v 1. osobe jednotného čísla všetkých typov slovíes je výrazným morfológickým slovakizmom, ktorý sa rozšíril zo slovenských nárečí cez spišské horalské nárečia do podhalských, oravských goralských na poľskom území a odtiaľ ešte do živeckých nárečí. Šírenie tvarov typu *bedym* do živeckých nárečí bolo podporené aj vplyvom kysuckých goralských nárečí, kde sa tiež vyskytujú. Úplne opačný obraz slovensko-poľských jazykových kontaktov poskytuje ďalší tvaroslovný slovakizmus, akým je osobná prípona -me v 1. osobe množného čísla slovíes, ktorá nahradila pôvodnú príponu -my. Prípona -me sa vyskytuje vo všetkých goralských obciach na slovenskom území a v troch obciach na poľskom území (Chyžné, Oravka, Podvlk). V spišských goralských nárečiach je výskyt tejto prípony sústredený do dvoch oblastí, a to jednak v poriečí Popradu a jednak na poľskom území Zamaguria. Z uvedeného prehľadu, v ktorom sme načrtli základnú charakteristiku fonologického a sčasti aj morfológického systému, vyplýva, že zmeny podmienené vonkajším vplyvom slovenských nárečí, tvoria dôležitú súčasť vývojovej špecifiky goralských nárečí. Nimi sa goralské nárečia na jednej strane vývinovo vzdialili od poľských nárečí a na druhej strane sa vývinovo zblížuju so slovenskými nárečiami.

V našej štúdií sme sa pokúsili predstaviť problematiku goralských nárečí vnímanú slovenskými očami a interpretovanú z pohľadu slovenskej jazykovedy. Pozornosť sme zamerali na výskum osobitostí goralských nárečí v širšom kontexte spoločenských, historických a jazykových faktov, tvoriacich osobitnú jazykovú situáciu na slovensko-poľskom jazykovom pomedzí.

Poľskí bádatelia položili základy výskumu goralských nárečí, zameriavajúc svoju pozornosť na opis ich poľskej štruktúry. Na rade sú slovenskí bádatelia, aby vniesli nový zreteľ do výskumu goralských regiónov a aby doplnili, resp. poopravili jestvujúce údaje o výskume slovenských javov, ktoré sa tu v hojnej miere vyskytujú. Nikto to za nás nemôže urobiť.

Zdroj (kópia materiálu nachádzajúceho sa na): <https://muhaz.org/r-a-b--a-vlastivedn-monografia-peter-huba-1995-zostavil-peter.html?page=18>

(R a b ě a vlastivedná monografia Peter Huba 1995 Zostavil: Peter Huba)